

INTERVIEW

A. SALOMÉ - FINKELSTEIN

Een psychodramaturge aan het woord:
"Ik ben een mens met gevoelens en een groot hart".

In de serie 'kopstukken van het psychodrama in de lage landen' is voor het eerst een psychodramaturge aan het woord: Mevrouw Adeline Salomé-Finkelstein. Voor het bulletin zijn als interviewers aanwezig: Marianne Mostert en Gerard Beentjes.

We worden uitgenodigd haar werkkamer te betreden. De eerste indruk, een imponerende hoeveelheid wetenschappelijke boeken, een bronzen kinderkopje. De meegebrachte bloemen, een bosje rozen en chrysanten, worden hartelijk in ontvangst genomen. De actieve mevrouw Salomé zet de situatie in scène en nodigt de interviewers uit plaats te nemen. Ze stelt een kennismakingsronde voor. De rolverdeling is duidelijk.

Marianne stelt de vragen en Gerard noteert de antwoorden. Het begin van het interview zal een illustratie blijken van haar werkwijze: "ik ken geen tijd, wel veel actie".

"Wie is mevrouw Salomé?"

Mevrouw Salomé-Finkelstein zoekt bedachtzaam naar de goede formulering: "een mens met gevoelens en een groot hart". Ze is geboren in het Berlijn van voor de oorlog. In 1939 is ze naar Nederland geëmigreerd. Ze geeft er de voorkeur aan om te praten over zichzelf als psychodramaturge. Mevrouw Salomé

heeft de studie klinische psychologie gevolgd aan de Universiteit van Amsterdam, onder bekende hoogleraren als Duyker, Voskuil en de Groot.

Van Revesz vertelt ze de volgende anekdote: "Bij het eerste college zei hij dat er van de 90 studenten minstens de helft te veel was, iedereen die kwam om zijn eigen moeilijkheden op te lossen, kon beter naar huis gaan. De helft kwam maar terug".

Als assistent werkte ze intensief samen met mevrouw Bladergroen in Amsterdam. Daar deed ze haar eerste ervaringen op met kinderen die leermoeilijkheden hadden.

Aanvankelijk had mevrouw Salomé liever medicijnen gestudeerd, maar door de oorlog was dat niet goed mogelijk. De klinische psychologie was vooral een keus om mensen beter te maken, om mensen hulp te bieden.

Direct na haar afstuderen, na zeven jaar studie, wat voor die tijd aan de lage kant was, begon ze als eerste psychologe bij de psychiatrische inrichting Wolfheze (onder de rook van Arnhem). Haar praktijkervaringen in de inrichting leidde tot het schrijven van een proefschrift over de behandeling van mensen die aan schizofrenie lijden. Ze promoveerde als klinisch psycholoog.

"Hoe bent u met psychodrama in aanraking gekomen?"

In de jaren zestig was er een klimaat in Nederland, waarin veel ruimte was voor nieuwe stromingen uit Amerika en Frankrijk. "Veel van de mensen achter die ideeën hebben we naar Nederland kunnen halen. Ik volgde alles. Er waren slechte trainingen bij, die alle perken te buiten gingen en gewoon niet aansloten bij de Nederlandse werkelijkheid. Toen in 1962-1963 de Elefthery's hier

INTERVIEW

kwamen, zat ik in één van hun eerste groepen". Mevrouw Salomé vertelt dat het vanaf het begin klikte tussen haar en 'de Elefthery's'. Ze was meteen onder de indruk van de manier waarop het echtpaar Elefthery werkte. Enthousiast gemaakt, ging ze zelf op werkbezoek naar Amerika. In die periode werkte ze niet alleen samen met de familie Elefthery, maar woonde ook bij hen. Ze noemt het een voorrecht daar Moreno, de grondlegger van psychodrama, te hebben ontmoet en aan het werk gezien te hebben.

Daarna vertelt ze over teleurstellingen waarmee ze in de Verenigde Staten ook te maken kreeg. Grote helden, zoals er in Nederland tegen sommigen aan gekeken werd, gaven niet thuis. Ook inhoudelijk bleek het soms tegen te vallen, wat de 'goeroes' daar te bieden hadden. Deze ervaring heeft mevrouw Salomé zeer selectief gemaakt en nog meer gericht op de vraag over de toepasbaarheid van de nieuwe therapievormen binnen de Nederlandse samenleving.

Na haar terugkomst uit de Verenigde Staten is mevrouw Salomé begonnen met het geven van opleidingen in de nieuwe therapievormen, zoals psychodrama. Psychodrama vormde de hoofdmoot voor de opleiding. Gestalttherapie, bio-energetica en de Rogeriaanse leertherapie, met als basisgegeven de vrijheid van de mens, maakten met andere invalshoeken deel uit van de cursussen.

"Hoe heeft u zich verder bekwaamd in psychodrama?"

Mevrouw Salomé: "Een bijzondere aanvulling waren de dagen onder leiding van de psychodramaturgen uit Frankrijk. Zij waren sterk analytisch in hun werk en tegelijkertijd experimenteel. Omdat ik

zelf een zevenjarige opleiding in de klassieke psycho-analyse had gevolgd, herkende ik veel in hun manier van werken met psychodrama. Ik was zelf een Freudiaan. Ik heb gedurende één week meegelopen in het programma van de Franse psychodramaturge Schützenberger. Dat was ongelooflijk intensief: twee uur werken, een kwartier pauze, twee uur werken. Dat ging erg precies, op de minuut af en dat ging de hele dag door.

Mede door de Franse psychodramaturgen heb ik geleerd in therapiegroepen actief aanwezig te zijn en mee te denken. Ik zit er niet bovenop, maar laat de dingen gebeuren, zorg telkens fysiek dichtbij te zijn. Mensen merken wel dat ik er ben, door een hand op de schouder, juist bij de verschrikkelijkste ervaringen. Soms vraagt het Trauma-instituut mij iemand te begeleiden bij de verwerking van zijn trauma('s)'.
Als andere inspiratiebronnen noemt ze de antropologisch-christelijke werkwijze binnen Wolfheze, de fenomenologische

INTERVIEW

kijk op de medemens, zoals die aan de Utrechtse universiteit zich ontwikkelde. "Van dat alles vind ik iets terug in psychodrama. Dat is mijn brandpunt geworden", vat ze samen.

"Hoe omschrijft u uw eigen werkwijze, uw eigen visie als psychodramaturge?"

"Voor mij is het heel belangrijk dat je er geen hutsput van maakt, maar dat je de verschillende werkwijzen en ideeën bij de hand hebt, dat je ze in je koffertje hebt. Ik gebruik, wat ik op het moment nodig heb. Zo maak ik ook gebruik van de stoel, zonder dat je er iemand neerzet. Alles is de persoonlijkheid zelf. Indien nodig, kan ik mensen, maar ook meubels laten spreken. Het gaat erom wat het meest van toepassing is, daarom doe ik ook droomdrama of bibliodrama", vertelt ze enthousiast.

Met interesse zegt ze de ontwikkeling te volgen, nu haar dochter bij Doreen Elefthery in opleiding is. "Ik merk dat ik zo mijn eigen methode heb. Het motto van Doreen, 'take your time', is anders van de door mij gebruikte methode: 'ik ken geen tijd, ik heb wel actie'. Door er als director actief in te stappen, gebeurt bij mij meer in één sessie. Ik denk dat ik daardoor sneller werk".

Naast psychodrama stelt mevrouw Salomé dat de theorie van Whitacker en Liebermann over het "group focal conflict" van groot belang is voor haar werkwijze. Daardoor is het mogelijk mensen in een groep snel te bereiken, samen de diepte in te gaan en er toch met z'n allen geïntegreerd uit te voorschijn te komen. Dit geldt vooral voor therapiegroepen.

Ze verduidelijkt: "Ik werk met groepen van twaalf mensen, ongeveer zestig tot zeventig uur. Dat zijn therapiegroepen. We hebben twaalf sessies van 4,5 tot 5,5 uur". De mensen in deze groepen hebben

eerst individuele therapie gehad. Van belang is niet welk ziektebeeld mensen met zich meedragen, maar of zij voldoende integratieve vermogens hebben om tot nieuwe inzichten te komen". Mevrouw Salomé maakt hierbij twee uitzonderingen: borderline patiënten en acuut psychotische mensen.

Ze benadrukt het belang van psychopathologie. Kennis en inzicht in de psychopathologie hebben psychodramaturgen nodig om te kunnen beoordelen of mensen daadwerkelijk baat hebben bij psychodrama.

Haar eigen stijl van psychodrama leiden vat ze overtuigd en overtuigend samen in een paar zinnen: "Mijn stijl als psychodramaturge betekent dat ik uitga van het hier en nu. Ik probeer daarbij zo vlug mogelijk naar de kern toe te werken. Ik laat mensen conflicten uitwerken, leer mensen met elkaar te communiceren en te spreken, vanuit de gedachte 'Ik ben ik - Jij bent jij', zoals die bij Perls terug te vinden is".

"Wat is de invloed van psychodrama op uw werk, op uw leven?"

Ze beweegt haar hoofd heen en weer, of ze het antwoord op de vraag wil horen, voor ze het uitspreekt. "Als ik mezelf zie, komend uit een medisch, en ook muzikaal en artistiek milieu, ook wel streng, dan denk ik dat psychodrama me vooral meer vertrouwen gegeven heeft in het spel. Vanuit een achtergrond, van 'je stelt je niet aan, je gaat gewoon door' kom ik toch iets meer bij de gemakkelijkerheid van het gewone leven.

Komend uit een oorlog, heeft psychodrama me toch weer iets van het dansende en juichende teruggegeven. Door psychodrama heb ik het gevoel mensen iets aan te kunnen reiken".

INTERVIEW

"Wat denkt u over de opvatting van Moreno? Kan psychodrama echt de wereld redden?"

Mevrouw Salomé spreekt met trots over het feit dat zij met Moreno gewerkt heeft. "Hij was een geweldig begaafde, geniale man. Feitelijk is al het andere na hem aftreksel. Moreno was een erudiet man, die tien verschillende talen beheerste en die het durfde en het zich kon veroorloven om zich tegen Freud te keren. Het is mijn overtuiging dat alle psychologen, Freud, Perls, Jung en Moreno, de wereld kunnen redden. De psychologie maakt het mogelijk een cohesie tot stand te brengen".

Ze refereert aan een eigen ervaring in Israël: "Daar hadden we twee vijanden, Arabieren en Joden, bij elkaar gebracht in een psychodramagroep. Het ging hier om intellectuelen, geen fundamentalisten. Deze mensen waren wel bereid om te verschillen te verkennen en nader elkaar bij te komen. Dat werkte. Zo zou je vrede kunnen voorstellen. Ik denk dat je echter een bepaalde intellectuele ontwikkeling moet hebben en een integratief vermogen moet bezitten om dat te kunnen".

Ze voegt er aan toe dat deze intellectuele ontwikkeling ook een eis is voor een psychodramaturg, in staat zijn om vanuit een voldoende ik-sterkte datgene wat je uit elkaar haalt, ook weer bij elkaar te brengen en niet in stukken uit elkaar te laten vallen.

"Kunt u iets vertellen over uw opleiding?"

In het verleden werkte mevrouw Salomé samen met Doreen Elefthery. Nu heeft ze haar eigen Instituut voor Therapie Opleidingen. De cursussen werden al in een vroeg stadium erkend door de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie.

Over toelating tot de opleiding zegt ze: "Ik liet alleen mensen toe die een duidelijke vooropleiding hebben, liefst een academische opleiding. Daarbij moeten mensen een duidelijk doel hebben waarvoor ze de opleiding willen volgen en over een zekere bekwaamheid en kennis beschikken wat betreft groepsprocessen. Later ben ik ook begonnen mensen met een HBO-opleiding toe te laten. Wat groepsprocessen aangaat, hecht ik eraan dat mensen een idee hebben om te zien, wat er onder het tapijt ligt. Is dit onvoldoende ontwikkeld, dan wordt daar binnen de opleiding extra aandacht aan besteed".

Deelnemers aan haar opleiding doen eerst ervaring op als groepslid in een therapiegroep. Mevrouw Salomé vindt dat van belang, omdat mensen die het vak willen leren, het eerst zelf moeten ondergaan. Hierna komt een technisch-theoretische cursus van 120 uur, verdeeld in 40% theorie en 60% praktijk. Pas dan bestaat de mogelijkheid deel te nemen aan psychodramagroepen, waarbij de volgende fasen worden onderscheiden:

a. observatie; b. assistentie van de psychodramaturge; c. onder begeleiding, zelfstandig optreden als psychodramaturge en/of auxiliary ego. Kennis van dynamische groepsprocessen wordt m.n. op prijs gesteld. Ook hiervoor is een cursus mogelijk.

Het vervolgtraject bestaat uit observeren in groepen en als co-assistent meedraaien in therapiegroepen. "In die situatie leren mensen het vak door praktische ervaring".

"Welke literatuur beveelt u aan over psychodrama?"

Mevrouw Salomé-Finkelstein noemt op de eerste plaats boeken van Schutzenberger, Moreno, Corsini en Grete Leutz (zie: einde van interview). Daarnaast

INTERVIEW

wijst ze ook op de klassieke standaardwerken van de psychologie. Binnen haar eigen opleiding worden een aantal artikelen gebruikt die als reader voor cursisten beschikbaar is.

Mevrouw Salomé vertelt dat zij druk bezig is aan het schrijven van een boek. Het uitdragen van psychodrama zal de kern van het boek worden, waarvan ze hoopt dat het dit najaar gereed zal zijn.

"Ziet u mogelijkheden voor een Vereniging voor Psychodrama?"

In het kort schetst Marianne het ontstaan van de Vereniging voor Psychodrama, vanuit een groep afgestudeerde cursisten van de School voor Psychodrama.

Mevrouw Salomé reageert met een zekere mate van scepsis en afstandelijkheid. "Ik ben septisch om bepaalde mensen psychodrama in handen te geven. Het moet een feest zijn en geen gruwel worden. Ik heb te vaak nare ervaringen gezien, vooral in het alternatieve circuit. Er moet een garantie zijn voor kwaliteit, voordat ik eraan meewerk psychodrama zomaar door te geven. Of een vereniging zo'n garantie kan geven, vraag ik me af. Een chirurg krijgt ook niet zomaar een mes in handen. Als ik naar mezelf kijk, ik ben al vanaf 1963 bezig met psychodrama en ik ben er ook nog niet".

Toch geeft zij, ondanks haar twijfels aan dat haar opvattingen veranderd zijn. In het begin liet ze zelf alleen academici, liefst psychologisch geschoolden toe tot haar opleiding en inmiddels is zij overgestapt tot het toelaten van HBO-ers, na een selectiegesprek.

"De gemiddelde generatie is nu ook beter opgeleid dan vroeger. Toch wil ik ervoor waarschuwen dat psychodrama verkocht wordt als iets dat iedereen kan leren. Ik ben bang dat psychodrama dan verarmt tot een rollenspel. Een goede psycho-

dramaturg moet de diepte in kunnen gaan en kennis van psychopathologie bezitten. Het is nodig dat je met de kennis in je koffertje weet waar je je handen vanaf moet houden".

Ze benadrukt haar zorgen over een toekomst van wildgroei: "Het zijn de slechten die de markt bederven. Psychodrama moet je koesteren, oefenen en oefenen om het toe te mogen passen. Daarom mag psychodrama geen gemeengoed worden".

Toch zegt mevrouw Salomé toe dat ze wil praten over een nadere kennismaking en een mogelijke vorm van samenwerken: "U mag me uitnodigen om mee te doen".

Tenslotte

Op een vraag wat psychodrama vermag op het terrein van de relatie vrouw-man geeft ze een voorbeeld van een congres, dat haar gevraagd had iets te laten zien van de mogelijkheden van psychodrama.

"Er waren honderd deelnemers. Met mensen uit mijn opleiding hebben we de deelnemers verdeeld in verschillende

INTERVIEW

groepen en gevraagd of ze in een beeld wilden neer zetten: het gezin, anno 1940, 1960, 1980 en 2000. Door die paar beelden achter elkaar werd een ontwikkeling duidelijk, van het autoritaire, paternalistische gezin naar een democratische familie, waarin de sexegebonden rolpatronen verdwijnen en beslissingen samen genomen worden".

Tegen het einde van het interview formuleert mevrouw Salomé de wens om samen te oriënteren en in gesprek te gaan met mensen van andere groepen, zoals de Vereniging voor Psychodrama.

Met de indruk dat het interview eerder vanwege de tijd dan bij gebrek aan gespreksstof beëindigd moet worden, nemen we afscheid van elkaar.

Marianne Mostert
Gerard Beentjes

Literatuur:

R.J. Corsini - Role playing in psychotherapy. Aldine Publishing Co. Chicago, 1975.

Grete Leutz - Psychodrama, Theorie und Praxis. Springer Verlag. Berlin, Heidelberg, New York, 1974.

J.L. Moreno - Gruppenpsychotherapie und Psychodrama, einleitung in die theorie und praxis. Georg Thieme Verlag. Stuttgart, 1959.

A.Schutzenberger - Psychodrama, ein Abris und Erläuterung der Methode. Hippokrates Verlag, Stuttgart 1959.

